

1880. április 26.

Szeged város t. Köztörvényhatósági Bizottságának

A romjaiból új életre kelő Szegedre nagy nemzeti misszió vár. A város újraépítésénél ehhez képest az országos intézkedések vezérelvét azon feladat képezi, hogy Szeged mindazon eszközökkel elláttassék, me lyek birtokában fokozott hatékonysággal és erővel képes lesz misszióját betölteni. Szeged város földirati helyzeténél, népének tiszta magyarságánál és életrevalóságánál fogva oly fontos központot képez hazánk déli részén, melynek messzeható rendeltetése úgy a közgazdasági haladás forgalmi empóriumául szolgál ni, mint a nemzeties irányú közművelődést és tudományosságot az ország nagy terjedelmű déli vidékén terjeszteni. Ezen meggyőződéstől áthatva részemről is szolgálatot tenni kívánok a közművelődés és magyar nem zetiség ügyének, és évtizedek hosszú során át gonddal, fáradságosan és nagy áldozatokkal gyűjtött könyvtáramat Szeged városának ajándékképpen, örök tulajdonul följánlom. A könyvtárak az emberi művelődéstörténelem tanulsága szerint mindenütt és minden időben leg hathatósbab emeltyűi voltak az erkölcsi és tudományos tökélyesbülésnek. Könyvtáram, melynek gyűj tésénél tisztán ezen szempontok szolgáltak irányadóul, a benne foglaltató művek száma s különösen azok valódi tudományos és erkölcsi becsénél fogva, egészen meg fog felelni azon rendeltetésének, hogy mint "szegedi közkönyvtár" a művelődésnek s a társadalmi fejlődésnek egyik hathatósbab eszközüül szol gáljon. Midőn Szeged t. közönségével közlöm föntebbi elhatározásomat, egyúttal hangsúlyozni kívánom azon a könyvtár adományozásához kötött célzatot, hogy én e könyvtárral akképpen kívánok rendelkez ni, hogy az valóban gyümölcösözövé válhassék a közművelődésre nézve. S midőn részemről Szegeden talá lom e közművelődési intézmény legalkalmasabb helyét: viszont biztosítékokat kívánok szerezni afelől, hogy a könyvtár úgy a jelenben, mint a jövőben teljesen meg fog felelhetni rendeltetésének. E célzataból bizonyos, a dolog természetéből folyó föltételeket kötök ki, melyek egyútt járnak a könyvtár tulajdonjo gával. Föltételeim, melyeket szerződésileg megállapítani kívánok, a következők. 1. Minthogy én Szeged közművelődési missziójának biztosítékát a város egyetemében talá lom; aka ratom az, hogy a könyvtár Szeged városnak mint erkölcsi testületnek egységében oszthatatlan és elidege níthetetlen örök tulajdonát képezze, és annak tulajdonjoga másra soha át nem ruházható. Magyar nemzeti érdekből kívánatosnak tartom, hogy Szegeden tudományegyetem létesítessék, ami nek a könyvtárral egyúttal egyik előföltételét kívánom megállapítani. A könyvtár szabályszerű használa tával hatályosan támogatva lenne a felsőbb tudományos képzés, azonban kívánom, hogy a könyvtár még ez esetben is Szeged város tulajdona maradjon, és annak tulajdonjoga sem a tudományegyetemre, sem egyéb tudományos intézetre vagy társulatra soha átruházható ne legyen. 2. Hogy a könyvtár rendeltetésének megfeleljen, elengedhetetlenül szükséges, hogy kellő gond for dítassék annak fenntartására és megőrzésére, és hogy újabb művek beszerzésével folyton gyarapítottassék, mert csak így tarthat lépést a tudományosság és korszellem haladásával. Ezek folytán kötelezze magát Szeged város, hogy a könyvtár fönntartását, megőrzését és gyarapítá sát elvállalja, s illetőleg az ahhoz szükséges eszközöket előállítja, s viselni fogja az erre megkívántató költségeket, melyeket eddig magam viseltem. Ezekből folyólag a várostól különös biztosítást kívánok a következő föltételekre nézve: 1) A város a könyvtár elhelyezésére alkalmas, tágas és vészmentes helyiséget szolgáltat. 2) A helyiséget saját költségén fölszereli mindazon kellékekkel, melyek egy könyvtárhoz megkíván tainak, ú.m. állványokkal, biztosító ablakredőnyökkel s egyéb bútorneműekkel, szóval: biztosítja a he lység teljes berendezését. E tekintetben nem a fényűzést, hanem a célszerűségi szempontokat kívánom irányadóul tekinteni. 3) A könyvtár gyarapítására, ú.m. új művek beszerzésére, folyamatban levő munkák és folyóiratok kiegészítésére s a könyvek bekötötetésére évenként bizonyos összeget, legalább 1000 Ft-ot biztosít. E tekin tetben részemről is támogatni kívánom a várost, s míg élek, évenként részemről is 1000 Ft-tal hozzájárú lok a könyvtár gyarapításához. 4) A város a könyvtár kezelésére és megőrzésére egy szakképzett könyvtárnokot alkalmaz, kinek szá mára megfelelő évi fizetést rendszeresít. A könyvtárnok választása a városi tanácsot illeti. Míg élek, a könyvtárnok megválasztása az én befo lyásommal és megegyezésemmel, jövőben pedig az országos könyvtárak igazgatóinak hármass kijelölése alapján történjék. 5) A könyvtár körül való alárendelt teendőik végzésére a város egy megfelelő fizetéssel ellátott szolgát rendszeresít. A könyvtári szolgát a könyvtárnok előterjesztésére a városi tanács nevezi ki.

309

6) A város Köztörvényhatósági Bizottsága körében tanult egyénekből egy állandó könyvtári bizottság alakíttatik. Ennek feladata lesz; a könyvtár szellemi, erkölcsi és anyagi érdekeire felügyelni, s arra tö rekedni, hogy a könyvtár minél inkább megfelelhessen rendeltetésének. A könyvtárra felügyelő bizottságnak kívánom különösen fenntartani: a) A könyvtár épségének ellenőrzését, mire nézve időnkint a könyvek közt próbavizsgálat tartandó. b) A könyvtár évenkénti szükségleteinek megállapítását, s a költségelőirányzat készítését a könyvtár nok meghallgatása, illetőleg előterjesztése mellett. c) A könyvtár gyarapításának ügyét. Mire nézve a könyvtárnok előterjesztésére a bizottság állítja össze azon művek sorozatát, melyek az évi költség-előirányzat födözetén belül beszerzendők lesznek. E tekintetben részemről is segítségre kívánok lenni, s azért, míg élek: a beszerzendő művek az én közreműködésem(mel] és megegyezésemmel lesznek kijelölendők. 7) A könyvtár kezeléséhez szükséges költségeket (nyomtatványok, szerelvények javítása stb.) Szeged város födözi. 8) A könyvtár használatára nézve a könyvtárnok és könyvtári felügyelő bizottság az én meghallgatá som mellett külön szabályzatot készít. E szabályzatban a könyvtár épen maradása s a könyvek csonkíthatatlansága érdekében egyszer s mindenkorra elengedhetetlen szabály gyanánt kikötetni kívánom, hogy könyvek a könyvtárból való elvi telre ki nem adhatók, s a könyvek olvasása és használata csakis a könyvtár helyiségében alkalmas olvasó teremben, kellő felügyelet mellett történhetik. 9) A város köztörvényhatósága által szerződésileg biztosítandó kötelezettségek mellett részemről még fenntartani kívánom a következőket: a) Fönntartom a használati és ideiglenes visszatartási jogot némely művekre nézve, melyek munká ban levő dolgozataimhoz szükségesek. b) Hogy az egész könyvtár mielőbb egyútt Szegeden legyen, célszerűnek tartom, s remélem nem fog nehézségekkel jární, ha a könyvtárhelyiségül szánt szobák egyikébe azon könyveket szállítatom, melyek visszatartását magamnak kikötöttem, hogy ott mint a könyvtár felállítasakor anélkül is szükségelt dol gozó szobában, a szándékolt le- vagy kiírásokat folytathassam vagy bevégezhessem, melyeket Esztergom ban vagy Budapesten megkezdtém. c) A könyvtárban levő többes példányok hova fordítása iránt én rendelkezem. d) A családi érdekű és egyéb, a könyvtárba szorosabban nem tartozó kéziratokat visszatartom. 10) A könyvtár Szegedre szállítása a könyvek nagy számánál és a rendezésnél fogva nagy munkát és hosszabb időt igényel. Akaratom az, hogy a könyvtár csomagolásával egyidőben történjék a könyvek összeírása és lajstro mozása, s az elszállítas a csomagolás befejezése után lehetőleg egy tömegben vagy részenként is eszközöl tessék. Ezen munkálatnál, amennyire egészségem és hajlott korom engedi, szívesen közreműködöm. Azon ban elengedhetetlenül szükséges, hogy a város már a rendezés és csomagolás végzésére egy szakképzett egyént ideiglenesen alkalmazzon. Eszerint a könyvtárnok már a csomagolás megkezdése előtt megválasz tandó és rendelkezésemre adandó, már avégből is, hogy a könyvtár tüzetes ismeretébe bevezethessem. A könyvtár Szegedre való teljes elszállítása 2 év lefolyása alatt eszközölhető lenne. Ezen időre részemről azzal kívánok hozzájárulni a könyvtárnok javadalmazásának terhéhez, hogy számára díjtalan szállást és ellátást biztosítok. Föltéve, hogy a könyvek összeírása és elszállítása miatt okvetlenül szükség lesz Budapesten való hosszabb tartózkodásomra, s így az esztergomi székhelytől távollétemre, minthogy emiatt mint eszter gomi főgyházi kanonoknak a főmagasságú bíbornok és hercegprímástól kell az engedélyt kinyernem, evégett, ha szükség leend, Szeged város közvetítő kérelme remélem nem fog el- és siker nélkül maradni. 11) A könyvtár csomagolási és szállítási költségeit Szeged város viseli. 12) A könyvtár tulajdonjogát formaszzerű szerződés mellett lehető legrövidebb idő alatt Szeged vá rosra hivatalosan átruházni kívánom. 13) A fentebbi jogátruházás természetes következményéül akarom tekintetni, miszerint azon eset ben, ha az isteni Gondviselés időközben, vagyis a könyvtárnak Szegedre történendő végképpeni átszállí tása előtt az életből kiszóllítana, a jelen adományozási oklevél értelmében minden, akár budapesti házam ban, akár esztergomi stb. lakásomban talált könyvek és iratok a Szeged városi könyvtár hagyatékába mennek át, sőt már most akként tekintendők mint az átadott könyvtár kiegészítő részei. 14) Noha én könyvtáram szellemi becsével és anyagi értékével teljesen tisztában vagyok, mindamel lett is Szeged város Köztörvényhatósági Bizottságának megnyugtatósa végett óhajtom, hogy mielőtt a könyvtár elfogadása tekintetéből végleges határozatot hozna, kebeléből küldjön ki egy bizottságot, mely Budapesten országos szaktekintélyek közbejötté mellett s az én jelenlétemben a könyvtárt tüzetes megte kintés alá vegye, s a szakértőktől nyerendő információk alapján jelentést terjessen a Köztörvényhatósági Bizottság elé.

310

Végül azon meleg óhajtasomnak adok kifejezést, hogy Szeged város t. közönsége fogadja az örök adományt oly kedvesen, mint aminő hazafias készséggel én följánlom, s e közművelődési intézmény is legyen egyik hathatósbab eszköz a város birtokában, mellyel a romjaiból új életre kelő Szeged a nemzeti hala dás világitó fáklóját századokon át lobogtassa boldog, erős és virágzó falai közt. Szegeden 1880. április hó 26-án.

Honfiúi üdvözlettel

Somogyi Károly esztergomi prépost és apátkanonok

311